

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

**Факультет філології
Кафедра української мови**

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Нові ідеї та методи в сучасному
мовознавстві**

**Освітня програма: «Українська мова і література»
Третього рівня (Доктор філософії)**

Спеціальність: 035 Філологія

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

**Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №1
від 29 серпня 2023 р.**

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	“Нові ідеї та методи в сучасному мовознавстві”
Викладач (-і)	Грещук Василь Васильович
Контактний телефон викладача	+380506879363
E-mail викладача	vasyl.greshchuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	очна
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі та з розрахунком відповідного часу

2. Анотація до навчальної дисципліни

Розвиток будь-якої науки супроводжується постійним пошуком і впровадженням нових ідей та методів дослідження об'єкта наукового пізнання. Не є винятком і лінгвістика. Останні десятиліття в розвитку науки про мову позначені зміною наукової парадигми, пошуком адекватних їй підходів і прийомів вивчення лінгвістичних об'єктів, опрацюванням нових методик лінгвістичних студій, науковим переосмисленням традиційних проблем мовознавчої науки. Пропонований курс “Нові ідеї та методи в сучасному мовознавстві” передбачає ознайомлення аспірантів із новими теоретико-методологічними й практичними напрацюваннями в ділянці вчення про словотвір (дериватологію), текстознавства і лексикографії та опанування ними нових методик лінгвістичного осмислення мовних матеріалів в окреслених ділянках лінгвістики і, за потреби, застосування їх у своїй науково-дослідній діяльності.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Метою курсу “Нові ідеї та методи в сучасному мовознавстві” є опанування аспірантами новими ідеями та методами дослідження, які опрацьовані й використовуються сучасною лінгвістикою в ділянці дериватології, текстознавства та лексикографії, застосування ними нових ідей та методик дослідження мовних матеріалів у своїх дисертаціях.

Цілями курсу “Нові ідеї та методи в сучасному мовознавстві” є засвоєння аспірантами:

- наукових засад основоцентричної дериватології;
- основних проблем дослідження основоцентричної дериватології;
- комплексних системоутворювальних одиниць словотвору;
- динамічного аспекту словотвору;
- когнітивного аспекту традиційних проблем морфеміки та словотвору;
- породження тексту словотвірними засобами;
- закономірностей функціонування діалектного слова в тексті;
- інноваційних аспектів лексикографічного опрацювання діалектної лексики та фраземіки;
- наукових засад створення словника діалектної лексики окремого говору в художній мові.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність.

Здатність ідентифікувати та розв'язувати комплексні проблеми в галузі філології у процесі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності й пропонувати наукові та прикладні підходи до їх вирішення, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики.

Загальні компетентності:

4. Здатність спілкуватися з науковою спільнотою українською та іноземною (англійською або іншою відповідно до специфіки спеціальності) мовами з метою презентації та обговорення результатів своєї наукової роботи в усній та письмовій формі.

Фахові компетентності:

1. Здобуття глибинних знань у галузі філології, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння

теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових філологічних знань, опанування термінології та методології з досліджуваного наукового напрямку.

4. Здатність розв'язувати широке коло проблем і завдань у галузі філології на основі розуміння їх природи, чинників впливу, тенденцій розвитку і з використанням теоретичних та експериментальних методів.

6. Здатність планувати й організовувати професійну та науково-інноваційну діяльність у галузі філології, зокрема в ситуаціях, що потребують нових стратегічних підходів.

Програмні результати навчання:

2. Знати основні класичні та новітні філологічні теорії та концепції, фундаментальні праці з обраного наукового напрямку, термінологію, історію розвитку та сучасний стан наукових досліджень, вміти ідентифікувати теоретичні й практичні проблеми з філології, розуміти актуальність теоретичних і практичних проблем в галузі дослідження.

3. Уміти проводити огляд, критичний аналіз, оцінку й узагальнення різних наукових поглядів у галузі дослідження, формулювати й обґрунтовувати власну наукову концепцію.

4. Обирати адекватну до предмету філологічного дослідження методологію, запроваджувати сучасні методи наукових досліджень для розв'язання широкого кола проблем і завдань у галузі філології.

8. Використовувати інформаційно-комунікаційні технології у професійній науково-інноваційній діяльності.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	20 год
Семінарські заняття	10 год
Самостійна робота	60 год

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний /вибірковий
Другий	035 Філологія	Перший	Нормативний

Тематика навчальної дисципліни

№	Тема	Форма заняття, год	Результати навчання	Завдання
1	Наукові засади основоцентричної дериватології. 1. Словотвір у сучасній науковій парадигмі. Твірна основа як типологізувальний чинник у словотворі. 2. Формування основоцентричної дериватології. 3. Дериваційно-релевантні параметри твірних слів.	лекція – 2 год самостійна робота – 6 год	– знати інтерпретацію словотвору в сучасній науковій парадигмі; трактування твірної основи як типологізувального чинника у словотворі; історію формування основоцентричної дериватології; дериваційно релевантні параметри твірних слів.	опрацювати відповідні наукові джерела.

2	Основні проблеми дослідження основоцентричної дериватології. 1. Поморфемно-конструктивний підхід до вивчення словотвору. 2. Логіко-номінативний аспект дослідження лексичної деривації. 3. Інтерпретація словотвору на синтаксичній основі. 4. Внутрішньоструктурна типологія словотвору з опорою на твірну основу. 5. Основні завдання основоцентричного дослідження словотвору.	лекція – 2 год семінарське заняття – 2 год самостійна робота – 6 год	– знати специфіку поморфемно-конструктивного підходу до вивчення словотвору; особливості логіко-номінативного аспекту дослідження лексичної деривації; інтерпретацію словотвору на синтаксичній основі; внутрішньоструктурну типологію словотвору з опорою на твірну основу; основні завдання основоцентричного дослідження словотвору.	опрацювати відповідні наукові джерела.
3	Словотвірна парадигма як вузлова комплексна системоутворювальна одиниця в основоцентричних студіях зі словотвору. 1. Поняття парадигми в словотворі. Словотвірна парадигма та словотвірне гніздо. 2. Конкретна і типова словотвірна парадигми. Структура словотвірної парадигми. 3. Типова словотвірна парадигма як інструмент дослідження дериваційної спроможності класів твірних слів.	лекція – 2 год самостійна робота – 6 год	– знати поняття парадигми в словотворі; основні аспекти словотвірної парадигми та словотвірного гнізда; особливості конкретної і типової словотвірної парадигми; структуру словотвірної парадигми; особливості типової словотвірної парадигми як інструменту дослідження дериваційної спроможності класів твірних слів.	опрацювати відповідні наукові джерела.
4	Когнітивний аспект традиційних проблем словотвору та морфеміки. 1. Роль словотвору в формуванні концептуальної та мовної картин світу. 2. Категоризація дійсності словотвірними засобами. 3. Когнітивна структура похідного слова та способи її представлення в словотворчому контексті. 4. Словотвірний вимір концептів.	лекція – 2 год самостійна робота – 6 год	– знати основні аспекти категоризації дійсності словотвірними засобами; поняття про когнітивну структуру похідного слова та способи її представлення в словотворчому контексті; словотвірний вимір концептів. – розуміти роль словотвору в формуванні концептуальної та мовної	опрацювати відповідні наукові джерела.

			картин світу.	
5	Словотвір у процесах породження тексту. 1. Категорії тексту з погляду реалізації їх словотвірними засобами. 2. Елементарні словотвірні одиниці в структуруванні тексту. 3. Похідні слова в організації тексту. 4. Текстотворчі потенції комплексних словотвірних одиниць.	лекція – 2 год семінарське заняття – 2 год самостійна робота – 6 год	– знати категорії тексту з погляду реалізації їх словотвірними засобами; елементарні словотвірні одиниці в структуруванні тексту; похідні слова в організації тексту; текстотворчі потенції комплексних словотвірних одиниць.	опрацювати відповідні наукові джерела.
6	Формування конотативного компонента семантики тексту словотвірними засобами. 1. Системний, або узуальний, спосіб творення конотативного компонента семантики тексту. 2. Оказіональний словотвір в експресивізації тексту. 3. Функціонування словотвірних одиниць і суб'єктивна модальність тексту.	лекція – 2 год семінарське заняття – 2 год самостійна робота – 6 год	– знати суть системного, або узуального, способу творення конотативного компонента семантики тексту; особливості оказіонального словотвору в експресивізації тексту; специфіку функціонування словотвірних одиниць і суб'єктивної модальності тексту.	опрацювати відповідні наукові джерела.
7	Діалектизми в художньому тексті. 1. Художній текст як середовище безпосередньої взаємодії діалектного мовлення та літературного стандарту. 2. Шляхи й способи абсорбування діалектизмів художньою мовою. 3. Функції діалектного слова в художньому тексті. 4. Формування корпусу художніх текстів, в яких використано діалектизми. 5. Лексична картотека словника лексичних діалектизмів: принципи формування.	лекція – 2 год семінарське заняття – 2 год самостійна робота – 6 год	– знати шляхи й способи абсорбування діалектизмів художньою мовою; функції діалектного слова в художньому тексті; особливості формування корпусу художніх текстів, в яких використано діалектизми; основні аспекти, пов'язані з укладанням лексичної картотеки словника лексичних діалектизмів та принципи її формування. – уміти розглядати художній текст як	опрацювати відповідні наукові джерела.

			середовище безпосередньої взаємодії діалектного мовлення та літературного стандарту.	
8	Інноваційні аспекти лексикографічного опрацювання діалектної лексики. 1. Діалектне слово в традиційній лексикографії. 2. Нові підходи до лексикографічного опрацювання діалектного слова і формування нових лінгвістичних об'єктів дослідження. 3. Інноваційні зміни структури словникової статті в новітніх діалектних словниках. 4. Інформаційний потенціал словникових статей в новітніх діалектних словниках.	лекція – 2 год самостійна робота – 6 год	– знати нові підходи до лексикографічного опрацювання діалектного слова і формування нових лінгвістичних об'єктів дослідження; інноваційні зміни структури словникової статті в новітніх діалектних словниках; інформаційний потенціал словникових статей в новітніх діалектних словниках.	опрацювати відповідні наукові джерела.
9	Наукові засади створення словника діалектної лексики одного говору в мові художньої літератури. 1. Лексикографічне дослідження діалектного слова в мові художньої літератури – нова сторінка в історії словникарства. 2. Необхідні достатні параметри говору для лексикографічної інтерпретації його лексики в художній мові. 3. Лексична картотека діалектизмів у художній мові – передумова створення словника. 4. Розробка принципів укладання словника діалектної лексики в мові художньої літератури.	лекція – 2 год самостійна робота – 6 год	– знати необхідні достатні параметри говору для лексикографічної інтерпретації його лексики в художній мові; особливості розробки принципів укладання словника діалектної лексики в мові художньої літератури. – розуміти актуальність лексикографічного дослідження діалектного слова в мові художньої літератури; важливість та необхідність укладання лексичної картотеки діалектизмів у художній мові.	опрацювати відповідні наукові джерела.

10	Словник “Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові” як зразок інноваційної лексикографічної праці. 1. Історія створення словника “Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові”. 2. Карткування матеріалів і формування картотеки словника. 3. Опрацювання теоретичних питань створення словника. 4. Принципи укладання словника “Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові”. 5. Словник “Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові” як джерело пізнання культури горян.	лекція – 2 год семінарське заняття – 2 год самостійна робота – 6 год	– знати історію створення словника “Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові”, концепцію та принципи укладання словника “Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові”. – вміти опрацьовувати теоретичні питання створення словника.	опрацювати відповідні наукові джерела.
----	--	---	--	---

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Система оцінювання курсу відповідає критеріям оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в університеті. Робота на семінарських заняттях упродовж семестру оцінюється за 5-бальною шкалою та максимальною кількістю 20 балів. Під час виставлення допуску до заліку враховуються навчальні досягнення, отримані в процесі оцінювання на семінарському занятті (максимум 20 балів), при виконанні контрольної роботи у формі підсумкового тестування (максимум 50 балів) та результатів самостійної роботи (максимум 30 балів). Загальна максимальна кількість балів за навчальний курс становить 100 балів.
Вимоги до письмових робіт	Письмова контрольна робота полягає у виконанні тестових завдань на дистанційній платформі https://d-learn.pnu.edu.ua/ з курсу «Нові ідеї та методи в сучасному мовознавстві», яка передбачає перевірити опанування аспірантами основних аспектів нових ідей та методів у сучасному мовознавстві. Оцінюється максимально 50 балами. Самостійна робота полягає в опрацюванні монографій: В.В. Грещук. Студії з українського мовознавства (Івано-Франківськ, 2009); Грещук В. В., Бачкур Р. О., Джочка І. Ф., Пославська Н.М. Нариси з основоцентричної дериватології (Івано-Франківськ, 2007); Василь Грещук, Валентина Грещук. Діалектне слово в тексті та словнику (Івано-Франківськ, 2015); В. Грещук, О. Грещук. Словотвір і текст (Івано-Франківськ, 2022) та передмови до словника «Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові (у 2-х томах)» (Івано-Франківськ, 2019). Оцінюється максимально 30 балами.
Семінарські заняття	Закріплення й повторення теоретичних питань із вивчених тем курсу. На семінарських заняттях аспіранти формують фахові компетентності основних напрямів і перспектив фундаментальних і прикладних досліджень мови.

Умови допуску до підсумкового контролю	Допуском до заліку є отримання позитивної підсумкової оцінки (максимум 50 балів, мінімум 25 балів). Для визначення рейтингового підсумкового контролю до уваги взято присутність здобувача на всіх заняттях, його активність та успішність під час виконання практичних завдань, підготовки самостійної роботи; відсутність пропусків і запізень на заняття; дотримання етики й культури поведінки на заняттях.
Підсумковий контроль	форма контролю: залік; форма здачі: письмове тестування (50 завдань); структура завдання: 4 варіанти з однією правильною відповіддю, яка оцінюється в 1 бал.

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи. Письмові роботи виконують здобувачі освіти, які навчаються за загальним графіком, відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника», та індивідуальним графіком, відповідно до «Положення про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/polozhennia-pro-induvid.-grafik.pdf>. Форму письмового виконання роботи втілено на практичних, індивідуальних заняттях, під час написання контрольної, самостійної роботи чи виконання індивідуального завдання.

Академічна доброчесність. У «Кодексі честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» встановлено морально-етичні принципи та правила поведінки для всіх учасників навчально-освітнього процесу. За цим документом представники університетської громади повинні дотримувати принципу академічної доброчесності та у всій своїй навчальній і викладацькій діяльності зобов'язані діяти порядно, доброчесно. <https://cutt.ly/2wJeFdvU>

За дотриманням членами університетської громади морально-етичних та правових норм цього Кодексу відповідає «Комісія з питань етики та академічної доброчесності» при університеті, яка відстежує і регламентує поведінку здобувачів освіти в навчальному процесі. <https://cutt.ly/5wJeN6TU>.

Відвідування занять. Урегульовано «Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника»

https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/08/polozgenia-pro-osp_7-redaktsia.pdf.

У разі пропуску занять здобувачі освіти повинні відпрацювати їх індивідуально в письмовій чи усній формі, щоб виконати всі завдання вхідного, поточного, підсумкового контролю.

Неформальна освіта. Порядок здобуття неформальної освіти та визнання її результатів регламентує «Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника». <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

Для здобуття неформальної освіти рекомендовано використання платформ Coursera, Prometheus, UdeMy, EdEra та ін.

8. Рекомендована література

1. Бацевич Ф., Кочан І. Лінгвістика тексту: підручник. Львів : Львівський національний університет ім. І. Франка, 2016. 314 с.
2. Валюх З. Словотвірна парадигматика іменника в українській мові. Київ-Полтава: АСМІ, 2005. 356 с.
3. Грещук О.Б. Словотвір у процесі породження тексту: автореф. дис..... канд. філол. наук: 10.02.01.ІваноФранківськ, 1996. 149 с
4. Грещук О.Б. Текстоорієнтовані функції словотвірних одиниць у романах П. Загребельного “Диво”, “Смерть у Києві”, “Євпраксія”. *Актуальні проблеми словотвору*. Івано-Франківськ, 2002. С. 590-597.
5. Грещук О.Б. Текстотворчі функції словотвірної пари “твірне-похідне”. *Мовознавство*, 1997. № 1. С.48-54
6. Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові. Словник : у 2 т. /

- відповідальний редактор Василь Грещук. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2019. Т.1. 584 с., 2020. Т.2. 468 с.
7. Грещук Василь. Студії з українського мовознавства : Вибрані праці. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2009. 520 с.
8. Грещук Василь, Бачкур Роман, Джочка Ірина, Пославська Наталія. Нариси з основоцентричної дериватології / за ред. Василя Грещука. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2007. 348 с.
9. Грещук Василь, Грещук Валентина. Південно-західні діалекти в українській художній мові. Нарис. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2010. 309 с.
10. Грещук Василь, Грещук Валентина. Діалектне слово в тексті та словнику. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2015. 372 с.
11. Грещук Василь, Грещук Валентина. Мовна картина світу крізь призму художньої мови. Полонина. Рідне слово в етнокультурному вимірі: зб. наук. праць. *Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка*. Дрогобич : Посвіт, 2018. С. 28-38.
12. Грещук Василь, Грещук Валентина. Мовна картина світу крізь призму художньої мови. Гора. *Українознавчі студії*. 2018. №19. С. 5-16.
13. Грещук Василь, Грещук Валентина. Словник «Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові» як джерело вивчення регіональних ідіом. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. Т.2, № 43. Ужгород, 2020. С. 100-105.
14. Грещук В.В. Мовна картина світу гуцулів крізь призму художньої мови. Вуйко. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. Івано-Франківськ: Івано-Франківський осередок Наукового Товариства ім. Шевченка, 2019. 3(55). С. 55-62.
15. Грещук В. Виокремлення і лексикалізація словотворчих формантів як текстотворчий засіб. *Історія та функціонування граматичної системи української мови*. Черкаси. 2006. С.33-41.
16. Грещук В. Словотвірні одиниці у текстотворенні малої прози Івана Франка. *Іван Франко: «Я єсть пролог...»*: м-ли Міжнар. наук. конгресу до 160-річчя від дня народження Івана Франка (Львів, 22–24 вересня 2016 р.) : у 2 т. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. Т. 2. С. 552–559.
17. Грещук В. Текстоорієнтована актуалізація дериваційних морфем. Граматичні студії : зб. наук. праць. *Донецький національний університет імені Василя Стуса* : наук. ред. А.П. Загнітко. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. Вип. 3. С. 80-87
18. Грещук В. Словотвір у текстотворенні. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. Вип. 70. Львів : Львівський національний університет ім. І. Франка, 2019. С. 43-51.
19. Грещук В. Словотвір і суб'єктивна модальність тексту. *Лінгвістичні студії Linguistic studies*: зб. наук. праць. *Донецький національний університет імені Василя Стуса*. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. Вип. 40: У 2-х т. Т.1, с. 93-100.
20. Грещук В. Комплексні словотвірні одиниці у текстотворенні. *У пошуках гармонії мови*. До 80-ліття від дня народження члена-кореспондента НАН України, доктора філологічних наук, професора Ніни Федорівни Клименко. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2020. С. 226-231.
21. Грещук В., Грещук О. Словотвір і художній текст. *Василь Стефаник – художник слова*. Івано-Франківськ : Плай, 1996. С.111
22. Кушлик О.П. Словотвірна парадигматика похідних дієслів в українській мові. Дрогобич: Коло, 2015. 384 с.
23. Полюжин Н.Н. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення. Ужгород, 1999. 240 с.
24. Грещук Б.В. Словотвірні категорії і когнітивна категоризація дійсності. *Вісник Прикарпатського національного університету*. Філологія. Вип. 36–37. 2012 С.33-39.

Грещук Василь Васильович
доктор філологічних наук, професор